

TMF:s syn på offentlig upphandling

TMF är bransch- och arbetsgivarorganisationen för hela den träförädlade industrin och möbelindustrin i Sverige, och företräder cirka 700 medlemsföretag med över 30 000 anställda. Varje år köps möbler i Sverige till ett värde av omkring 28 miljarder kronor. Den goda affären bör vara det självklara målet för den offentliga upphandlingen, men den hindras idag av problem och ett växande missnöje. Rangordningsprincipen, som infördes år 2008, har medfört att konkurrensen har satts ur spel vid offentlig upphandling av möbler.

- TMF:s medlemmar drabbas hårt av att rangordning är huvudprincipen för hur tilldelning av kontrakt sker vid ramavtal med flera leverantörer.
- Rangordningsprincipen har på grund av ett uttalande i de svenska förarbetena till LOU kommit att användas som en huvudregel vid svenska ramavtalsupphandlingar. Rangordning är dock varken nödvändig eller lämplig som avropsmodell i ramavtal.

1. Offentliga inköp – ryggraden i den svenska möbelbranschen

- TMF är en bransch- och arbetsgivarorganisation för företag som bygger och inreder Sverige. Våra cirka 700 medlemsföretag verkar i den träförädlade industrin och möbelindustrin, som förutom möbler och småhus producerar bland annat fönster, dörrar, golv, trappor, kök- och inredningssnickerier. Företagen är företrädesvis små och medelstora. Industrin omsätter omkring 70 miljarder kronor och har sammanlagt cirka 30 000 anställda.
- Varje år köps möbler i Sverige till ett värde av omkring 28 miljarder kronor. Offentliga miljöer, där den offentliga marknaden är en avgörande del, står för runt halva värdet av möbelproduktionen. Vad stat, landsting och kommuner upphandlar i möbelväg och inte minst hur de tillämpar lagen om offentlig upphandling (LOU) är av avgörande betydelse för tillväxten inom Sveriges möbelindustri. Särskilt för mindre aktörer, som i stor utsträckning riktar sig till sin lokala marknad, är kommunen ofta en dominerande kund.

2. Rangordningsprincipen minskar konkurrensen

- Sedan år 2008 sker de flesta upphandlingar inom möbelområdet genom centrala upphandlingar med rangordning, där aktören på förstaplatsen tar hem alla affärer så länge den inte avböjer. Detta till skillnad mot vad som gällde innan 2008, då de flesta upphandlingar skedde genom att ett flertal aktörer ramupphandlades och kunden sedan kunde välja från fall till fall vem som anlätades. Avrop enligt rangordning har, utan att framgå av LOU eller det bakomliggande EU-direktivet, blivit huvudprincipen för hur tilldelning av kontrakt får gå till vid ramavtal. Anledningen till det är ett uttalande i förarbetena till LOU som exemplifierar rangordning som fördelningsnyckel och konstaterar att det krävs särskilda skäl för att upphandlaren ska kunna frångå en fastställd rangordning.¹
- Rangordningen innebär ofta att tre leverantörer blir avtalsparter men att avrop endast sker från den som är först i ordningen. Det innebär att övriga anslutna leverantörer, som också lagt ned stort arbete på att skriva anbud och som planerat för en viss mängd avrop, inte får leverera. Detta skapar en monopolliknande situation som i

princip låser marknaden under de år som ramavtalet gäller. Bristen på konkurrens drabbar framförallt mindre aktörer som riktar sig till sin lokala marknad där kommunen ofta är en dominerande kund. Rangordningsprincipen rimmar således illa med ambitionen att göra det lättare för små och medelstora företag att delta i offentliga upphandlingar. Vidare ska det noteras att det idag är få upphandlande myndigheter som vågar frångå rangordningsprincipen. Detta eftersom de står risken för att den valda avvikelsen inte accepteras av domstolen vid en eventuell överprövning.

- Bristen på konkurrens, och det faktum att pris ofta får en oproportionerligt stor tyngd i förhållande till andra egenskaper, riskerar även att leda till dålig kvalitet på inköpen och i förlängningen till en försämring av det offentliga rummet. Den leverantör som har rangordnats främst kan vanligen räkna med att få alla leveranser även om denne inte är den mest lämpade att leverera enligt ett visst avrop. Bristande kvalitet på leveranserna drabbar både den inköpande myndigheten och skattebetalarna.

¹ Prop. 2006/07:128, del 1 s. 176.

3. Ersätt rangordningsprincipen med en mer konkurrensfrämjande modell

- Kritik mot rangordningsprincipen har, sedan den infördes, framkommit från flera håll – något som även den statliga utredningen "Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling" har noterat. Det finns en samsyn mellan branschen och upphandlare om att rangordningsprincipen inte är lämplig som avropsordning.
- ***Det är TMF:s uppfattning att rangordningsprincipen bör ersättas av en mer konkurrensfrämjande modell, som medför att avroparen ges möjlighet att välja mellan samtliga ramavtalsupphandlade aktörer utifrån behovet i det enskilda fallet. På så vis möjliggörs konkurrens mer än vart tredje år och det blir enklare för mindre aktörer att ta sig in på marknaden.***

VI BYGGER OCH INREDER SVERIGE